

Známymi baladami z čias tureckých vpádov sú balady *Rabovali Turci až do Bielej hory* a *Ten turecký mýtnik sedí vo väzení*. Balada *Rabovali Turci* rozpráva o zvolenskej richtárke, ktorej Turci zajali dve deti, Katarínku a Tomášika. Keď sa im po rokoch podarí utiecť a vrátia sa domov, matka ich nespozná a nedá im nocľah vo svojom dome. Tomášik v noci zomrie pred dverami, „na hnilom pazderci“. V balade *Ten turecký mýtnik sedí vo väzení* krásna Katarínka volí smrť v rieke, len aby nemusela navždy odísť ako nevesta do tureckej krajiny.

Oblúbenou postavou historických povestí bol kráľ Matiaš. Vystupuje v nich ako dobrý a spravodlivý panovník, ako obranca ľudu proti feudálom (*O troch grošoch, Kráľ Matej na dereši* a iné). **Vzniká aj mnoho miestnych povestí. Také sú napr. povesti o hradoch, zámkoch, skalách, pokladoch** (povesti o Sitne, o Trenčianskom hrade, o Kremnickom zámku, o čachtickej panej, o ukrutnej Bátoričke a pod.).

V 17. a 18. storočí vzniklo mnoho zbojníckych a vojenských piesní. Vojenské a zbojnícke piesne odsudzovali feudálnu spoločnosť, násilné odvádzanie na vojnu a vyjadrovali túžbu ľudu po spravodlivosti. Prevláda v nich protestný a odbojný tón (*Hej, hore háj, dolu háj*).

Najoblúbenejšou postavou zbojníckych piesní sa stal Juro Jánošík. V jánošíkovej tradícii sa najvýraznejšie prejavila protipanská odbojnosť ľudu. Jánošík v jeho vedomí bol hrdinom, ktorého sa páni báli a ktorý pomstil všetky krivdy. Vzniklo aj veľa povestí o zbojníkoch, najmä o Jánošíkovi, o jeho valaške a pokladoch, ktoré sa nesmú dostať do rúk pánom, ale chudobe.

Vojenské a regrútske piesne tiež odsudzovali feudálnu spoločnosť. Zobrazovali násilné odvádzanie na vojnu, tzv. lapačky, a verbovanie do vojska. Ich najčastejšou témou je žiaľ mládenčov za milou a rodičmi. V baladickej vojenskej piesni *Hory, hory, čierne hory* sestra vypravuje brata na vojnu. Vyzerá ho po tri rána, ale brat sa nevracia, zahynul v boji.

Slovenské ľudové rozprávky sa vyznačujú vysokým umeleckým majstrovstvom. Majú jednoduchý, jasný štýl, využívajú trojstupňovú gradáciu (tri dcéry, traja bratia, tri úlohy, traja draci a pod.), **ustálené zvraty a vety** (napr. na začiatku a na konci rozprávok). **Delia sa na fantastické** (čarovné) **rozprávky, na realistické rozprávky a na rozprávky o zvieratách.**

Najoblúbenejším žánrom boli fantastické rozprávky. Vystupujú v nich nadprirodzené bytosti, ako napr. víla, drak, trpaslík, obor, čarodejník a zázračné predmety. Hrdinovi v zdolávaní prekážok pomáha zázračný tátoš, nadprirodzené bytosti a predmety. Fantastické rozprávky mali aj mravné a sociálne jadro – zlý, starý svet musí ustúpiť spravodlivejšiemu, dobro musí zvíťaziť nad zlom. Najčastejšie sa v nich hovorí o oslobodení princeznej z moci draka, o odmenení trpiacej siroty a potrestaní boháčov.

Najpopulárnejším ľudovým hrdinom slovenských ľudových rozprávok je Popolvár. Prekoná mnoho prekážok, berie si za ženu princeznu a stáva sa spravodlivým kráľom. K známym slovenským ľudovým rozprávkam patria napr. rozprávky *Popolvár najväčší na svete, Miesiželezo, O skle-nom zámku; Kapsa, potras sa!; Pamodaj šťastia, lavička*.

Ústrednou postavou realistických rozprávok je chudobný človek. Namiesto čarovných postáv a predmetov jemu pomáha iba vlastná múdrosť, dôvtip a šikovnosť (*Soľ nad zlato, O troch grošoch, Nebojsa*).

Zvieracie rozprávky a bájky majú alegorický charakter, vystupuje v nich líška ako prefíkanec, vlk ako hlupák a medveď ako dobrák.

mýtnik
- vámszedő
richtárka
- a bíró felesége
nocľah
- éjjeli szállás
na hnilom pazderci
- vízes, penészes gyékényen

panovník
- uralkodó
obranca
- védelmező, oltalmazó
poklad
- kincs

túžba po spravodlivosti
- az igazság utáni vágy

valaška
- fokos

násilné
- erőszakos
lapačky (zastar.)
- erőszakos toborzás
vypravuje
- útra előkészít, kikísér
vyzerá ho
- várja, lesi

nadprirodzené bytosti
- természetfeletti lények

víla
- tündér

drak
- sárkány

trpaslík
- törpe

v zdolávaní prekážok
- az akadályok legyőzésében

berie si za ženu
- feleségül veszi

Miesiželezo
- Vasgyűrű

ústredná postava
- központi figura

dôvtip
- leleményesség, találatkony-ság, talpraesettség

bájka
- tanmese

prefíkanec
- agyafúrt, csalafinta